

Ewa Pająk-Ważna, *„Altruści w działaniu – czyli rozważania o wolontariacie zagranicznym w Europejskim Roku Wolontariatu (część 2-przyjazdu do Polski/Europy)”* (w:) Banach M., Matejek J. (red.) *„Z teorii i praktyki pracy socjalnej”*, wyd. MTM, Levoca 2012, s. 204-219, ISBN 978-80-89187-55-3

Podjęcie tematyki wolontariatu zagranicznego przez teoretyków oraz praktyków edukacji znajduje swoje uzasadnienie wobec wzrastającego zainteresowania tą formą aktywności wśród różnych grup społecznych oraz coraz większej dostępności i różnorodności programów zagranicznych w Polsce. Przypomnę, że „*wolontariat zagraniczny*” to pojęcie, które może być stosowane zamiennie ze sformułowaniem „*wolontariat międzynarodowy*”. Są to programy lub projekty o określonych wyraźnie ramach czasowych (krótkoterminowe lub długoterminowe), najczęściej nie wymagające fachowych kwalifikacji, których realizacja odbywa się przy udziale jednego lub kilku (grupy) wolontariuszy poza granicami kraju, z którego pochodzi/pochodzą wolontariusz/e.

W części pierwszej niniejszego opracowania¹ poddałam analizie samą koncepcję wolontariatu, omówiłam różnice związane z zakresem pojęciowym wolontariatu wynikające ze stosowania języka potocznego, terminologii prawniczej, społecznej i misjologicznej, zwróciłam uwagę na cechy umożliwiające dokonywanie klasyfikacji oraz przedstawiłam różne programy organizacji wywodzących się z Polski, których działalność związana jest z wolontariatem zagranicznym.

W tej części opracowania omówię funkcjonowanie programów zakwalifikowanych przeze mnie do kategorii „europejskich” oraz „międzynarodowych”. W większości przypadków są to programy umożliwiające obcokrajowcom-wolontariuszom przyjazdy do Polski/Europy. Odwołując się do działalności organizacji międzynarodowych i wolontariatu zagranicznego można zauważyć kilka analogii – służą one najczęściej niesieniu pomocy o charakterze humanitarnym lub wynikającym z sytuacji kryzysowych, dotyczą zwykle tych samych regionów świata i wymagają od pracowników podobnej motywacji czy też cech osobowościowych. Z tego też względu w niniejszym artykule przytoczę także najważniejsze uwagi kierowane pod adresem kandydatów do

---

¹ Por. *„Altruści w działaniu – rozważania o wolontariacie zagranicznym w Europejskim Roku Wolontariatu (część 1 – wyjazdy z Polski)”*

pracy w międzynarodowych organizacjach humanitarnych. Wypada jednocześnie zauważyć, że bycie wolontariuszem międzynarodowym sprzyja orientacji w problematyce pomocy humanitarnej i stanowić może istotny czynnik decyzyjny w przypadku zatrudnienia w tym sektorze.

W podsumowaniu zaprezentuję wnioski odwołujące się do obydwu części opracowania i wybranych działań podjętych przez struktury unijne na rzecz upowszechniania idei wolontariatu.

PROGRAMY WOLONTARIATU ZAGRANICZNEGO (EUROPEJSKIE)

Zgodnie z przyjętą przeze mnie klasyfikacją wolontariatu zagranicznego, do kategorii programów europejskich należy EVS – (*European Voluntary Service*) – Wolontariat Europejski.

Wolontariat Europejski – program „MŁODZIEŻ W DZIAŁANIU”, Akcja 2, umożliwia wyjazd do jednego z tzw. Krajów Programu (wszystkie państwa członkowskie UE, Turcja, Islandia, Liechtenstein, Norwegia) lub Sąsiedzkich Krajów Partnerskich (Albania, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Macedonia, Serbia, Azerbejdżan, Armenia, Gruzja, Białoruś, Ukraina, Rosja, Mołdawia) do społecznej pracy na rzecz zagranicznej organizacji o charakterze niekomercyjnym. Program EVS może być również realizowany w tzw. innym kraju partnerskim na świecie. Czynnikiem decydującym jest to, aby przynajmniej jeden z krajów (goszczących lub wysyłających) był z UE.

EVS powstał po to, aby wolontariusze mieli możliwość zdobywania kompetencji i umiejętności wpływających na ich rozwój osobisty i zawodowy poprzez doświadczenia wynikające z edukacji nieformalnej. Pobyt w organizacji zagranicznej trwa od dwóch miesięcy do jednego roku.

Wolontariusze mają zapewnione pełne utrzymanie, kieszonkowe i opiekę merytoryczną. Program wspiera także osoby mające mniejsze szanse na wyjazd w ramach wolontariatu zagranicznego (osoby niepełnosprawne, pochodzące ze środowisk marginalizowanych etc.). Pierwszeństwo wyjazdu mają bowiem młodzi znajdujący się w trudnej sytuacji społecznej, zdrowotnej lub ekonomicznej.

Młodzi ludzie w wieku od 18 do 30 roku życia mogą wybierać najróżniejsze projekty: ekologiczne lub społeczne, dotyczące kultury i sztuki oraz edukacji. W szczególnych przypadkach możliwy jest udział w EVS młodzieży w wieku 16-17 lat.

Osoby zdecydowane wziąć udział w Wolontariacie Europejskim uczestniczą przed wyjazdem (oraz w trakcie pobytu w organizacji goszczącej) w różnego rodzaju seminariach praktycznych lub językowych.

W 2010 roku obchodzono w Polsce 10. rocznicę funkcjonowania Wolontariatu Europejskiego. W ciągu roku na Wolontariat Europejski wyjeżdża z Polski około 400 osób.

Opisy organizacji przyjmujących wolontariuszy można znaleźć na stronie:

http://ec.europa.eu/youth/evs/aod/hei_en.cfm. Po dokonaniu wyboru organizacji potencjalny wolontariusz europejski powinien zgłosić się do jednej z polskich organizacji wysyłających. Adresy niektórych z nich opublikowane są na stronie <http://www.mlodziej.org.pl>.

Organizacją wysyłającą, goszczącą i/lub koordynującą może zostać każda organizacja, której działalność nie jest nastawiona na zysk. Organizacja taka musi uzyskać status akredytowanej organizacji EVS. Na zakończenie projektu wolontariusz otrzymuje certyfikat YouthPass.

W 2007 roku w programie EVS na terenie Polski uczestniczyło przykładowo (z tzw. krajów programu): 73 wolontariuszy z Niemiec, 52 - z Francji, 28 - z Turcji, 22 - z Wielkiej Brytanii, 13 - z Hiszpanii oraz po 10 osób z Włoch i Austrii (*Międzykulturowość w projektach programu...2008:11*). Z tzw. krajów partnerskich do Polski przyjechało: 18 osób z Ukrainy, 15 - z Gruzji, 10 - z Białorusi, 4 - z Macedonii, 2 - z Serbii oraz po jednej osobie z Armenii, Mołdawii i Bośni (*ibid.*, s.12).

W 2009 roku szczególny nacisk położono na wykorzystanie doświadczeń organizacji oraz byłych wolontariuszy EVS. Narodowa Agencja wyznaczyła na podstawie otwartego konkursu 7 Organizacji Wspierających Wolontariat Europejski, które prowadziły działalność na terenie całej Polski. Działalność ukierunkowana była na promowanie EVS wśród organizacji i młodych ludzi (*Program „Młódzież w działaniu”...2010:19*).

Na uwagę zasługuje polska organizacja zaangażowana w projekty o charakterze *workcamps* oraz EVS. Jest to Stowarzyszenie Promocji Wolontariatu, koordynator międzynarodowych wymian młodzieży w ramach programów wolontariatu krótkoterminowego (por. <http://www.workcamps.pl>), akredytowana organizacja wysyłająca i koordynująca w projektach Wolontariatu Europejskiego (EVS) oraz członek międzynarodowej struktury zrzeszającej organizacje zajmujące się wolontariatem, czyli *Alliance of Voluntary Service Organizations*. Stowarzyszenie prowadzi całoroczną rekrutację do programu EVS oraz rejestrację na międzynarodowe obozy młodzieżowe typu *work camp* w określonych terminach (w 2011 roku zapisy rozpoczęły się 15.03).

W dalszej części artykułu zaprezentuję doświadczenia organizacji polskiej, która w programie EVS uczestniczyła jako organizacja goszcząca (na przykładzie **Fundacji Integracji Społecznej – PROM**).

Fundacja jest organizacją pożytku publicznego (OPP) zrzeszającą pracowników oświaty, nauczycieli, animatorów kultury, terapeutów, studentów oraz wolontariuszy. Głównym celem zadań jest pomoc osobom najbardziej potrzebującym poprzez podejmowanie działań edukacyjnych, integracyjnych i aktywizujących różne środowiska (w tym grup dyskryminowanych, marginalizowanych i narażonych na wykluczenie społeczne). Beneficjentami działań fundacji są dzieci i młodzież z rodzin wielodzietnych i dysfunkcyjnych, zagrożonych bezrobociem i

patologiami, mniejszości narodowe (głównie ze społeczności romskiej) oraz osoby niepełnosprawne, z problemami psychicznymi.

Fundacja prowadzi m.in. świetlice środowiskowe dla dzieci i młodzieży we Wrocławiu (w tym świetlicę integracyjną dla dzieci polskich i romskich) z pełnym programem dydaktyczno-wspierającym (pomoc w nauce, zajęcia z języków obcych, zajęcia artystyczne i sportowe, komputerowe, pomoc terapeutyczna i psychologiczna oraz dożywianie). Fundacja współorganizuje także działalność placówki dziennego pobytu (Klubu Pacjenta) dla osób z problemami i zaburzeniami psychicznymi wraz ze Stowarzyszeniem „Nie jesteś sam.”

Projekt EVS pt. „*Wskakuj na Prom wolontariuszy*” realizowany był w fundacji w okresie 1.01.2010-31.07.2010. W projekcie brały udział dwie wolontariuszki: Paola (Włochy) oraz Irem (Turcja). Partnerskimi organizacjami wysyłającymi w projekcie były: *The Organization of Social Promotion – Mondo Nuovo* (www.mondo-nuovo.org) z miejscowości Foggia oraz *Community Volunteers Foundation – TOG* (www.tog.org.tr) z Istambułu. Głównym tematem projektu było wyrównywanie szans oraz praca ze społecznością romską, a jego realizacja miała na celu rozwijanie solidarności, wspieranie aktywnego obywatelstwa i wzajemnego zrozumienia wśród dzieci i młodzieży. Wolontariuszki były zaangażowane w pracę na terenie dwóch świetlic środowiskowych Fundacji PROM („Promyki” i „Zakątek krasnoludka”) oraz w klubie dla osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin („Nie jesteś sam”). W każdym tygodniu uczestniczyły w lekcjach j. polskiego (4 godziny lekcyjne).

Program EVS w opinii wolontariuszy

W tej części artykułu zaprezentuję wybrane opinie wolontariuszy dotyczące doświadczanych trudności i oceny szkoleń. Wypowiedzi wolontariuszek zgromadzone są w publikacji „*Wskakuj na Prom wolontariuszy! – Projekt Wolontariatu Europejskiego*” (2010).

Irem, 23-letnia Turczynka, uważa EVS za „*najwspanialsze doświadczenie*” w swoim życiu. Największą trudność sprawiała jej bariera językowa. Jako wolontariuszka EVS uczestniczyła w Polsce w dwóch szkoleniach – *on-arrival* (po przyjeździe) oraz *mid-term* (środkowe, ewaluacyjne). Celem pierwszego szkolenia było uświadomienie sobie celów i zwiększenie motywacji do pracy oraz wypracowanie strategii radzenia sobie z tzw. szokiem kulturowym. Trening środkowy pomógł Irem w podsumowaniu pierwszej części projektu i zastanowieniu się nad wykorzystaniem czasu pozostałego do końca projektu.

Paola, 26-letnia Włoszka, podkreśla, że EVS „*umożliwia odkrywanie nowych horyzontów poprzez wejście w społeczny i kulturowy kontekst inny niż Twój własny.*” Pobyt w Polsce był dla niej jednym z najbardziej intensywnych doświadczeń w życiu. Szkolenie odbywające się po przyjeździe

(*on arrival*) ocenia jako najsilniejsze i najtrudniejsze doświadczenie z całego projektu (trwało 6 dni). Szkolenie umożliwiło jej spotkanie się z innymi wolontariuszami goszczącymi w Polsce i dokonanie wzajemnej konfrontacji obaw lub wątpliwości.

PROGRAMY WOLONTARIATU ZAGRANICZNEGO (MIĘDZYNARODOWE)

W publikacji pt. „*Altruista w akcji*” (2010:15), opracowanej z myślą o osobach zainteresowanych wolontariatem zagranicznym, opisane są m.in. takie organizacje, które pozyskują wolontariuszy do programów w Polsce lub Europie.

Wśród tego typu organizacji (zajmujących się pracą na rzecz rozwoju społeczności lokalnych) wymieniono: FIYE, CONCORDIA, ATD FOURTH WORLD, ASSOCIETATE MISSIONARIES OF THE ASSUMPTION.

FIYE (Foundation for International Youth Exchange)

Jest to organizacja, która podobnie jak EVS, umożliwia obcokrajowcom przyjazd do Polski oraz pośredniczy w wyjazdach Polaków do innych krajów. Na terenie Polski funkcjonuje pod nazwą CENTRUM MIĘDZYNARODOWEJ WYMIANY MŁODZIEŻY I WOLONTARIATU – FIYE POLAND. Siedzibą FIYE jest Pułtusk, a informacje o organizacji zawarte są na stronie www.fiye.pl. Wolontariat organizowany jest w formie *workcamp* w ponad 100 krajach. Projekty trwają 2-3 tygodnie, wymagają pracy przez 7 godzin dziennie w ciągu 5 dni, w grupie liczącej 10-15 osób. Najczęstsze zajęcia to prace fizyczne: konserwacja i remont obiektów użyteczności publicznej, sprzątanie szlaków turystycznych, pomoc starszym i niepełnosprawnym, opieka nad dziećmi. Wśród proponowanych projektów są też takie o profilu archeologicznym lub artystycznym. Od wolontariuszy wymagana jest znajomość języka kraju, w którym odbywa się *workcamp* (w stopniu komunikatywnym). Zapisy prowadzone są przez Internet (por. www.workcamps.pl).

CONCORDIA organizuje *workcamps* w miesiącach letnich (VI-IX) trwające od dwóch do czterech tygodni. Można wyjechać do jednego z 40 krajów świata. Uczestnicy muszą dokonać opłat w wysokości 6-10 funtów (wpisowe) oraz 150 euro (za projekt). Zgłoszenia na wyjazd dokonuje się w Polsce przez Stowarzyszenie Promocji Wolontariatu – FIYE Poland (<http://www.concordia-iye.org.uk>) (ibid., s.21).

ATD FOURTH WORLD niesie pomoc najbardziej potrzebującym, przeważnie osobom żyjącym w miejskich slumsach. Aby sprawdzić motywację wolontariusza do projektów długoterminowych zaleca się mu przyjazd na jeden weekend do Londynu lub na obóz letni. Po uczestnictwie w takim krótkoterminowym projekcie można zaangażować się w kolejny – trwający trzy miesiące. Podczas realizacji tego projektu wolontariusze mają zapewnione zakwaterowanie i wyżywienie oraz niewielkie kieszonkowe. Istnieje możliwość wyjazdów długoterminowych po zakończeniu 3-

miesięcznego wolontariatu (<http://www.atd-uk.org>) (ibid., s. 23).

ASSOCIETATE MISSIONARIES OF THE ASSUMPTION wysyła wolontariuszy do międzynarodowych wspólnot w Europie, Azji, Afryce oraz obu Amerykach. Uczestnicy biorą udział w programach edukacyjnych dla mieszkańców. Udział w wolontariacie trwa od roku do dwóch lat. Wymagania dotyczące wolontariuszy związane są z wykształceniem i religią. Kandydaci muszą być wyznawcami religii katolickiej, posiadać wykształcenie wyższe oraz posługiwać się językiem kraju, do którego wyjeżdżają. Niezbędna jest wiza na pobyt (ibid., s. 22).

Wśród organizacji o zasięgu międzynarodowym wysyłającym wolontariuszy do Polski/Europie są dwie organizacje amerykańskie: GLOBAL VOLUNTEERS oraz PEACE CORPS (Korpus Pokoju).

GLOBAL VOLUNTEERS

Jest to prywatna, pozarządowa organizacja non-profit o zasięgu międzynarodowym. Zespoły wolontariuszy wysyłane są do inicjowania i prowadzenia projektów na całym świecie (Roguska 2010:43). Projekty mają charakter krótkoterminowy i dotyczą kwestii mikroekonomii oraz rozwoju zasobów ludzkich. Projekty realizowane są we współpracy ze społecznością lokalną. Współcześnie ponad 2.500 wolontariuszy rocznie angażuje się w pracę poza USA na terenie 19 krajów. Organizacja ma 20-letnie doświadczenie w realizacji programów zagranicznych. Działania GLOBAL VOLUNTEERS skupiają się wokół pięciu obszarów:

- Pomoc w nauce języka angielskiego (*Teach Conversational English*) a także matematyki lub biologii
- Sprawowanie opieki nad dziećmi potrzebującymi pomocy: porzuconymi, sierotami, dziećmi ulicy (*Care for At-Risk Children*)
- Pomoc w tworzeniu infrastruktury: budynków, przeprowadzanie remontów, utrzymanie szkół, zakładanie punktów pomocy, centrów społecznych (*Paint/Build/Repair Buildings*)
- Edukacja i profilaktyka zdrowotna, opieka nad pacjentem (*Provide Health Care Services*)
- Praca z niemowlętami i dziećmi w wieku przedszkolnym, młodszymi dziećmi, młodzieżą i dorosłymi oraz osobami starszymi (*Work with Infants&Toddlers, Work with Young Children, Work with Teens&Adults, Work with Community Elders*)

Global Volunteers to organizacja, która powstała w 1984 roku z inicjatywy małżeństwa – Michele Gran oraz Bud'a Philbrook. Do założenia organizacji zainspirowała ich praca na rzecz społeczności na Jamajce. Wolontariusze przyjeżdżają m.in. do 6 krajów europejskich: Polski, Rumunii, Grecji, Portugalii, Włoszech oraz na Węgry. Zgodnie z informacjami podanymi na stronie

internetowej organizacji umieszczonymi w zakładce zatytułowanej *Volunteer in Poland – Teach English to Future Leaders*, (Internet 1, 2011) wolontariusze mogą podejmować w Polsce projekty w trzech dziedzinach (w ciągu roku szkolnego lub podczas wakacji letnich): udzielanie lekcji konwersatoryjnych z języka angielskiego dla „*ambitnych polskich uczniów i dorosłych*”, opieka i pomoc w nauce dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych (na terenie świetlicy), praca z osobami niepełnosprawnymi o charakterze zajęć artystycznych lub gastronomicznych (warsztaty terapii zajęciowej).

W artykule A. Roguskiej (2010:44) przedstawione są elementy współpracy wolontariuszy Global Volunteers z instytucjami na terenie powiatu siedleckiego. Centrum kierownicze organizacji znajduje się w Domu Pracy Twórczej w Reymontówce. Wśród wolontariuszy znajdują się osoby polskiego pochodzenia, specjaliści z różnych dziedzin wiedzy (np. naukowiec biolog, pedagog). W sumie w ciągu 20 lat współpracy w obrębie Siedlec pracowało około 2.500 wolontariuszy. Prowadzili oni zajęcia np. na rzecz Warsztatów Terapii Zajęciowej „Nowa Szansa” mieszczących się w Skórcu.

PEACE CORPS (KORPUS POKOJU)

W odróżnieniu od Global Volunteers jest to organizacja federalna rządu amerykańskiego, funkcjonująca od czasów prezydentury J. F. Kennedy’ego (Pająk, 2005:23) . Organizację powołano w 1961 roku, a więc obchodzi ona obecnie 50. rocznicę istnienia. Najważniejsze cele przyświecające organizacji pozostały właściwie niezmiennie i koncentrują się wokół idei upowszechniania pokoju i zrozumienia międzynarodowego oraz mają na uwadze proces edukacji międzykulturowej zachodzący pomiędzy wolontariuszami – Amerykanami a goszczącymi ich społecznościami (ibid, s. 25; Internet 2, 2011).

Wolontariusze wyjeżdżają do państw, od których organizacja otrzymała zaproszenie określające zapotrzebowanie na wykwalifikowaną kadrę pracowników z różnych dziedzin. Podstawowy okres służby wynosi dwa lata. Istnieje możliwość przedłużenia pobytu w kraju goszczącym na wniosek wolontariusza. Zdarzają się również przypadki przedwczesnej rezygnacji ze służby (tzw. *Early-termination*), najczęściej spowodowaną trudnościami adaptacyjnymi poza granicami USA. Według statystyk opublikowanych w 2000 roku ze służby w trakcie jej trwania zrezygnowało 33% wolontariuszy (Banerjee 2000:108). Największa liczba rezygnacji odnotowywana jest w 3 okresach: podczas szkolenia przygotowawczego, tuż przed rozpoczęciem służby (zazwyczaj wolontariusz uświadamia sobie realne trudności jakie wiążą się z podjęciem obowiązków, wyzwania mogą okazać się dla niego na tyle duże, że obawa o sprostanie wymaganiom powoduje rezygnację), w trakcie pierwszych miesięcy w nowym miejscu pracy oraz po zakończeniu pierwszego pełnego roku służby (czyli przed rozpoczęciem drugiego, końcowego etapu).

W 2011 roku mija 10 lat od zakończenia programów realizowanych przez Korpus Pokoju w Polsce. W latach 1990-2001 około tysiąca wolontariuszy pracowało w Polsce w kilku programach: nauczania języka angielskiego, rozwoju drobnej przedsiębiorczości i ochrony środowiska. Największym liczebnie programem był TEFL (*Teaching English as a Foreign Language*) realizowany w polskich szkołach średnich oraz NKJO uniwersytetach. Do Polski przyjechało łącznie 15 grup wolontariuszy tego programu – każdorazowo liczących od 28 do 132 osób. Korpus Pokoju podejmował również działalność w analogicznych dziedzinach na terenie wszystkich krajów postkomunistycznych. We wszystkich krajach Europy Środkowo-Wschodniej programy zakończyły się po osiągnięciu zamierzonych efektów określonych przez rządy tych krajów w porozumieniu z rządem Stanów Zjednoczonych. Wolontariusze Korpusu nie byli nigdy zatrudnieni w Portugalii, Włoszech oraz Grecji (w porównaniu z Global Volunteers). W 2011 roku około 9.000 wolontariuszy obecnych jest na terenie 77 krajów świata, co daje znaczącą przewagę liczebną nad programem Global Volunteers. Wolontariusze Korpusu Pokoju w dalszym ciągu podejmują pracę w byłych republikach radzieckich.

WOLONTARIAT ZAGRANICZNY A PERSPEKTYWY ZATRUDNIENIA Wyjazd na wolontariat zagraniczny (szczególnie długoterminowy, min. roczny) może oznaczać zdobycie pożądanego przez wiele organizacji humanitarnych doświadczenia (przywołałabym tu analogię „jeden rok = pierwszy krok”). Doświadczenie takie jest kluczowym czynnikiem przy ubieganiu się o zatrudnienie w charakterze pracownika pomocy humanitarnej. Praca w sektorze humanitarnym to kusząca propozycja dla tych, którym nie odpowiada rozwój zawodowy zdobywany w przewidywalnym, stabilnym środowisku. Elastyczność działania, przygoda, międzykulturowe doświadczenia, podróżowanie to tylko niektóre z możliwości oferowanych przez wolontariat zagraniczny oraz pracę na rzecz organizacji humanitarnych. Zdolność łatwego adaptowania się do zmieniających się, często nieprzewidywalnych sytuacji, wiąże się z koniecznością panowania nad własnymi emocjami. Takie cechy pożądane są wśród idealnych kandydatów do pracy za granicą w programach dla krajów potrzebujących pomocy. W nawiązaniu do przedstawionych w części I pytań², na które osoba zainteresowana wyjazdem na wolontariat zagraniczny powinna odpowiedzieć, przytoczę uwagi kierowane pod adresem potencjalnych kandydatów na misje humanitarne (w kilku punktach są one zbieżne dla obu typów kandydatów):

- **Poznaj swoją motywację** – może warto byłoby rozpocząć od pytania „Przed czym uciekasz?”, bo czasami trzeba mieć całkiem silną (lub uznawaną przez niektórych za „szaloną”) motywację do tego, by wyjechać ze swojego kraju, pozostawić na długi czas rodzinę, znajomych

---

² Por. op. cit

czy przyjaciół i rozpocząć pracę w rejonach dotkniętych konfliktami zbrojnymi i/lub skrajnym ubóstwem. Nieco humorystycznym uzupełnieniem informacji o istocie motywacji może być przykład z traktującej o misjach powieści Helen Fielding pt. „*Potęga sławy*.” (ang. „*Cause Celeb*”). Jeden z bohaterów tej satyrycznej książki³ nosi koszulkę z hasłami: „A) misjonarz? B) najemnik? C) niedostosowany? D) złamane serce?” Najważniejsze, aby przemyśleć, jak dany czynnik motywacyjny może wpłynąć na wykonywaną pracę.

- **Miej coś do zaoferowania** – Wiedza, umiejętności oraz zdolności, które potrzebne są podczas pełnienia misji określone są przez organizację lub specyficzny program pomocy. Dyplom inżyniera, specjalisty od rolnictwa bądź środowiska, logistyki, medycyny czy filologii może stanowić właściwą przepustkę na wyjazd zagraniczny, gdyż absolwenci tych kierunków są najczęściej zatrudniani. Czy oznacza to, że pedagog czy socjolog nie może kandydować z innymi? Specjaliści z różnych dziedzin będą przydatni także do prowadzenia prac badawczych, raportowania, składania wniosków etc. Ostatecznie wybór kandydata zależy od dopasowania jego „zasobów” do „wymogów.”

- **Atrybuty** – Pracownicy pomocy humanitarnej to osoby, które choć mogą różnić się cechami charakteru i osobowości, powinny cenić następujące wartości przejawiające się w ich postępowaniu: uczciwość i odpowiedzialność, skłonność do kompromisu i dyplomacji, opanowanie, ciekawość świata i ludzi, zdolność do szybkiego uczenia się (językowego i międzykulturowego).

- **Kontakty** – W sektorze pomocowym posiadanie o nepotyzm może nie być zasadne. Z uwagi na fakt, że jest to skomplikowana, wymagająca, obciążona ryzykiem oraz stresogenna praca, do zespołu pracowników przyjmowani są ci, którym można zaufać, nie są obcy, zostali „zauważeni” wcześniej (często rekrutuje się tych, których miało się możliwość poznać lub zaobserwować w bezpośrednim działaniu). Budowanie sieci kontaktów, udział w konferencjach i szkoleniach dla osób z tego sektora to działania, które mogą zapewnić dobry start w ubieganiu się o pracę.

- **Międzynarodowe i międzykulturowe doświadczenie** – wykazanie takiego doświadczenia zawsze przemawia na korzyść kandydata. Nieocenione są w tym wypadku wszelkie programy wolontariatu zagranicznego czy nauki poza granicami własnego kraju. Warto wybrać takie oferty, które pochodzą od znanych organizacji. Niniejsze opracowanie (cz.1 i 2) umożliwia dokonanie charakterystyki takich organizacji, a potencjalnym wolontariuszom stwarza możliwość porównania programów dla celów wyjazdowych. Tematyce zaangażowania się w pomoc humanitarną poświęcone są liczne serwisy

---

³ Por. H. Fielding, *Potęga sławy*. Na motywach książki powstał także film. Inne publikacje poruszające tematykę pomocy humanitarnej: D. Rieff, *A Bed for the night: humanitarianism in crisis*; D. Moyo *Dead Aid*, 2009; G. McCann, S. McCloskey, *Lokalnie-globalnie. Kluczowe zagadnienia studiów nad rozwojem*, 2010

internetowe. Oto wybrane przykłady uzupełniające działalność opisanych w opracowaniu organizacji: AID WORKERS NETWORK (www.aid_network.net) – forum dla pracowników sektora humanitarnego z całego świata, które porusza problematykę pierwszej pracy; REUTERS ALERTNET oraz RELIEFWEB (www.alertnet.org oraz www.reliefweb.int) – dwa portale poświęcone opisom działalności organizacji zaangażowanych w pomoc humanitarną i kryzysową oraz prezentujące informacje o krajach, w których te organizacje są obecne; DEVELOPMENT EXECUTIVE GROUP oraz DEVNETJOBS (www.developmentex.com oraz www.devnetjobs.org) – dwa portale gromadzące oferty pracy w sektorze pomocy humanitarnej i rozwojowej.

PODSUMOWANIE

„Wolontariat międzynarodowy nie jest celem samym w sobie, lecz narzędziem” – stwierdzają S. Costanzo i T. Geudens, autorzy wstępu do pakietu szkoleniowego na temat wolontariatu (*Wolontariat...2008:7*). W wielu przypadkach jest narzędziem budującym pokój i zrozumienie między ludźmi pochodzącymi z różnych krajów, odmiennych kultur, porozumiewających się w obcych dla siebie językach. Motywem przewodnim tworzenia programów wolontariatu zagranicznego jest bowiem najczęściej chęć poprawy warunków życia określonej społeczności, a postawa solidarności manifestowana jest poprzez wspólną dobrowolnie wykonywaną pracę, bezinteresowne zaangażowanie i poczucie zbiorowej odpowiedzialności.

W pakiecie pomocy szkoleniowych YMCA zapisano następujące wskazówki: *„traktujcie wolontariuszy jak pracowników otrzymujących wynagrodzenie, a pracowników otrzymujących wynagrodzenie jak wolontariuszy”*- należy bowiem zwracać także uwagę na fakt współpracy w ramach jednej organizacji/institucji wolontariuszy i pracowników etatowych. Konieczność zwiększania motywacji do pracy dotyczy tak wolontariuszy, jak i pracowników. Dla zbudowania poprawnych relacji warto uzyskać poparcie pracowników dla wolontariatu. (*Wolontariat międzynarodowy...*, op.cit., s. 58,60).

Projekty wolontariatu zagranicznego można uważać za obustronnie edukacyjne – tak dla uczestników, jak i społeczności, w których wolontariusze działają. Oba podmioty – wolontariusz i beneficjenci jego działań – współpracując wzajemnie mają możliwość wymiany poglądów oraz uczenia się do siebie nawzajem. Niezwykle istotnym zagadnieniem dla uczestników programów lub projektów międzynarodowych jest, moim zdaniem, wiedza na temat specyfiki wolontariatu, a zwłaszcza świadomość podobieństw i różnic pomiędzy wolontariatem, stażem a pracą wykonywaną w celach zarobkowych. Należy wyraźnie zaznaczyć, że dobrowolność i nieodpłatność wolontariatu, choć stanowią jego konstytutywne cechy, nie powinny negatywnie wpływać na warunki i efekty wykonywanej przez wolontariusza pracy. Innymi słowy – wolontariat wymaga starannego

zaplanowania, odpowiedniego przygotowania (wolontariusza i organizacji/osób uczestniczących w programie), wielostronnego zaangażowania oraz zainwestowania środków finansowych dla osiągnięcia pożądaných efektów.

Projekty wolontariatu mają bardzo różny charakter oraz czas trwania. Wymienić można:
- *Work camps*- projekty realizowane zwykle w miesiącach letnich, trwające od kilku dni do kilku tygodni, najczęściej związane z pracą o charakterze fizycznym oraz podejmowane w grupie wolontariuszy (liczącej czasem kilkadziesiąt osób) (*Altruista w akcji...* 2010:7,9). W niektórych opracowaniach ten rodzaj wolontariatu zaliczany jest do projektów „krótkoterminowych” (*Wolontariat międzynarodowy...* 2008:9); - *Krótkoterminowe* (wg różnych klasyfikacji oznaczane jako *średnioterminowe*- (ibid.) – trwające od jednego do sześciu miesięcy; - *Długoterminowe* – wg jednych autorów trwające dłużej niż pół roku⁴, z kolei w innych klasyfikacjach określane jako te, w trakcie których wolontariusz przebywa poza granicami kraju przez co najmniej rok lub dwa.

Wiele programów międzynarodowego wolontariatu ma swoje przedstawicielstwa w Polsce, co sprzyja zdobywaniu informacji przez osoby będące polskimi obywatelami w dogodny dla nich sposób – poprzez kontakt osobisty, telefoniczny, drogą e-mail z oddziałem organizacji.

Wszystkie programy oferowane przez organizacje dla wolontariuszy międzynarodowych mają kilka punktów wspólnych, jakimi są: wymiana i spotkania ludzi z różnych środowisk kulturowych, wspólne życie i mieszkanie na terenie tej samej społeczności oraz wspólne wykonywanie codziennych obowiązków (ibid., s. 16).

W opracowaniu wydanym przez Radę Europy zamieszczona jest klasyfikacja programów ze względu na ich tematykę (ibid., s.16-18). Są to:

- *Projekty o tematyce socjalnej* – głównym elementem projektów może być praca z uchodźcami, osobami z mniejszości, dziećmi, osobami starszymi lub niepełnosprawnymi bądź młodzieżą z trudnych środowisk. W ramach projektów organizuje się przykładowo programy gier i zabaw dla dzieci zamieszkujących ubogie dzielnice miejskie. W pracy z grupą wykorzystuje się często techniki artystyczne.

- *Projekty dotyczące środowiska* – wiele organizacji zajmuje się ochroną środowiska naturalnego poprzez tworzenie biotopów, sadzenie drzew, oczyszczanie rzek oraz budowanie ścieżek edukacyjnych na terenie obszarów chronionych. Projekty z tej dziedziny mogą dotyczyć także metod redukcji odpadów i alternatywnych sposobów recyklingu. Wszystkie projekty umożliwiają

---

⁴ Por. *Wolontariat międzynarodowy – pakiet szkoleniowy nr 5*, 2008:9

wolontariuszom poznanie bogactwa otaczającej przyrody i uświadomienie sobie oraz innym konieczności ochrony środowiska.

- *Projekty edukacyjne i szkolenia zawodowe* – właściwie wszystkie projekty związane są w mniejszym lub większym stopniu z edukacją. Głównym celem projektów edukacyjnych jest upowszechnianie określonych umiejętności lub pogłębianie znajomości określonej problematyki (np. dotyczących zdrowia) w danej grupie odbiorców. Projekty edukacyjne mają największe znaczenie dla społeczności krajów rozwijających się. Często realizowane są w specyficzny sposób – wolontariusze z różnych krajów wspierają wolontariuszy lokalnych, którzy mają dobre rozeznanie potrzeb. Część programów z tej kategorii wymaga fachowej wiedzy w określonej dziedzinie, ale są również takie, które oparte są o tzw. edukację rówieśniczą (w takich programach od wolontariuszy nie wymaga się wiedzy większej niż od osób, dla których realizowany jest projekt).

- *Ratownictwo, prewencja i odbudowa* – niektóre organizacje o zasięgu międzynarodowym specjalizują się w prowadzeniu działań interwencyjnych podejmowanych po katastrofach naturalnych, ekologicznych etc. Organizacje te współpracują na ogół z lokalnymi wolontariuszami. Wolontariusze międzynarodowi uczestniczący w projektach krótkoterminowych włączają się także w działania zapobiegające katastrofom lub pomagają już po zakończeniu akcji ratunkowej przez fachowców. Są też takie organizacje, które oferują programy interwencji kryzysowej jako jeden z elementów swojej działalności. Przykładem może być program *The Crisis Corps* (Pająk op.cit, s. 38-39) realizowany pod auspicjami amerykańskiego *Peace Corps* (Korpus Pokoju).

- *Rozwój obszarów wiejskich i odnowa* – wiele społeczności na terenach wiejskich, zwłaszcza zlokalizowanych w krajach tzw. globalnego południa, dotkliwie odczuwa brak infrastruktury. Wolontariusze pomagają minimalizować tego typu problemy poprzez działania prowadzące do zapobiegania chorobom (budowa prostych latryn) oraz zwiększające dostęp do wody pitnej (budowa studni). Projekty w tych krajach najczęściej obejmują również elementy edukacyjne. Natomiast projekty służące odnowie realizowane są zwykle w krajach uprzemysłowionych. Głównym celem takich projektów jest wówczas renowacja lub poprawa stanu zniszczonych budynków publicznych. Grupy wolontariuszy z różnych krajów mogą przykładowo odnawiać ściany lub meble w szkołach (malowanie, naprawa).

- *Pokój i pojednanie* – projekty wolontariatu o wymiarze międzynarodowym i międzykulturowym mają na celu promowanie dialogu oraz rozwiązywanie konfliktów. Projekty na rzecz pokoju i pojednania często łączą naukę z działaniami praktycznymi. W ramach takich projektów osoby z różnych środowisk spotykają się, aby podyskutować na temat zagadnień związanych z prawami człowieka, pokojem na świecie oraz doświadczeń wynikających z realiów życia codziennego.

Wspólne życie i mieszkanie oraz wspólne wykonywanie codziennych obowiązków ma stanowić dla uczestników źródło istotnych spostrzeżeń i refleksji.

- *Ochrona dziedzictwa kulturowego* – wolontariusze często współpracują z fachowcami (podobnie jak w przypadku projektów dotyczących akcji ratowniczych). Uczestnictwo wolontariuszy, którzy nie mają fachowego przygotowania w określonej dziedzinie ułatwia opracowywanie prostych technik konserwacji i ochrony. Projekty te mają także na celu uświadomienie społeczności lokalnej wartości dóbr kultury. Ochrona dziedzictwa kulturowego odnosi się zarówno do kwestii materialnych (renowacja zabytkowych budynków, projekty archeologiczne), jak i niematerialnych (przekazywanie zakorzenionej w tradycji wiedzy i umiejętności związanych z rękodziełem).

Wyjazdy zagraniczne stwarzają wolontariuszom szansę zdobycia bogatego doświadczenia umożliwiającego rozwój osobisty i zawodowy. Zapotrzebowanie na tego typu wyjazdy będzie niewątpliwie rosło w związku z podkreśleniem wartości kompetencji językowych i międzykulturowych we współczesnym świecie.

Zdaniem U. Markowskiej-Manisty (op.cit, 2010:107) potencjalni wolontariusze muszą uważnie wybierać oferty wolontariatu zagranicznego, gdyż zdarzają się takie organizacje (wyjazdy do Afryki), które nie podają szczegółowych celów oraz zadań związanych z pobytem na wolontariacie, nie mają także jasno sprecyzowanych informacji dotyczących ponoszonych kosztów, a ich oferta ogranicza się do materiału zdjęciowego i ogólnych opisów. Organizacje te próbują w nieuczciwy sposób zarobić na wolontariuszach i ich niewiedzy.

OD POSTULATÓW DO SKOORDYNOWANYCH DZIAŁAŃ W UE I POLSCE Pierwszą ponadnarodową czy międzynarodową instytucją działającą na rzecz upowszechniania wolontariatu zagranicznego było UNESCO. W 1948 roku powstał Komitet Koordynacyjny ds. Międzynarodowego Wolontariatu (*Co-ordinating Committee of International Voluntary Service, CCIVS*), który działał jako organizacja patronacka dla wszystkich organizacji pozarządowych z dziedziny wolontariatu (ibid., s. 12). Celem działalności komitetu jest wymiana doświadczeń pomiędzy organizacjami członkowskimi, tworzenie lepszych warunków do realizacji wolontariatu zagranicznego oraz gromadzenie informacji o ofertach pracy dla wolontariuszy. Do CCIVS należy ponad 250 stowarzyszeń w 96 krajach świata, włączając 5 międzynarodowych sieci oraz kilka regionalnych struktur i platform. Organizacja działa jako łącznik do nawiązania kontaktów pomiędzy członkami a instytucjami międzynarodowymi, takimi jak Unia Europejska, czy różne agencje i fundacje ONZ. CCIVS sprzyja rozwojowi sieci regionalnych poprzez organizowanie międzynarodowych szkoleń i seminariów, tworzenie publikacji i narzędzi szkoleniowych. W sierpniu 2010 roku, opisywana w niniejszym artykule organizacja FIYE Poland została formalnie przyjęta na członka CCIVS (Internet 3, 2011).

Dwie najważniejsze instytucje europejskie, czyli Rada Europy i Komisja Europejska, zaangażowały się w działalność na rzecz wolontariatu w latach 90. XX wieku. Pierwsza z wymienionych instytucji monitoruje warunki mobilności wolontariuszy, akcentując konieczność stwarzania ku temu odpowiednich prawnych i organizacyjnych warunków (np. likwidowanie barier utrudniających mobilność w państwach członkowskich Rady). W marcu 2000 roku Rada Europy przyjęła Europejską Konwencję w sprawie Promowania Międzynarodowego Długoterminowego Wolontariatu dla Młodzieży i sformułowała minimalne standardy jakościowe w tej dziedzinie (por. www.coe.int). Komisja Europejska finansuje natomiast projekty wolontariatu międzynarodowego w ramach programu Młodzież dla Europy (od początku lat 90. XX wieku). W 1996 roku zainicjowano program Wolontariat Europejski (*EVS – European Voluntary Service*), który promuje projekty wolontariatu dla młodzieży, głównie w obrębie państw członkowskich. Od 2000 roku w programie EVS uczestniczyły także kraje kandydujące do UE.

W 2008 roku, w Europejskim Centrum Wolontariatu (*Centre Européen du Volontariat*) organizacje zrzeszające wolontariuszy podpisały dokument pt. „Na rzecz Europejskiego Roku Wolontariatu 2011” (*Towards a European Year of Volunteering 2011*), w którym znalazło się następujące stwierdzenie: „*mimo, że Unia Europejska w ostatnich latach zwraca coraz większą uwagę na wolontariat, daleko jeszcze na poziomie europejskim do spójnej strategii oraz akcji na rzecz wolontariatu, które uznałyby jego rolę w Europie, promowały, ułatwiały rozwój i w pełni wykorzystywały jego potencjał.*” (Internet 4, 2011). Jednocześnie, Rada Unii Europejskiej (w składzie Ministrów do spraw młodzieży) oraz Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny wezwały do organizacji Europejskiego Roku Wolontariatu. Organizacje poparły tę ideę, po to by:

- Wzbudzić zainteresowanie oraz poszerzyć wiedzę opinii publicznej na temat wartości, wpływu i skali wolontariatu w Europie oraz po to, by podkreślić i unaocznic Europejczykom, rządóm i administracjom rządowym, a także biznesowi jego znaczenie dla naszych społeczeństw;
- Wynagrodzić wolontariuszy oraz organizacje pracujące z wolontariuszami za ich zaangażowanie, oraz pokazać najlepsze praktyki wolontariatu oraz projektów z nim związanych;
- Zwiększyć świadomość wszystkich obywateli w Europie na temat możliwości wolontariatu i zmobilizować ludzi to większego zaangażowania w wolontariat;
- Usunąć bariery oraz praktyki dyskryminujące ludzi, którzy chcą się zaangażować w wolontariat, szczególnie osób wykluczonych społecznie, imigrantów oraz osób nie będących obywatelami państw członkowskich UE;

- Podkreślić wartość i uznać wkład lokalnego wolontariatu w budowanie europejskiej tożsamości oraz dążyć do ustalenia spójnej polityki na rzecz promocji i rozwoju wolontariatu, która w pełni wykorzysta jego potencjał;
- Zwiększyć świadomość społeczną co do potrzeby dalszego rozwoju infrastruktury wolontariatu na poziomie lokalnym, regionalnym, narodowym i europejskim, włącznie ze stworzeniem odpowiednich ram prawnych, które przewidywałyby prawo wszystkich ludzi do aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie poprzez wolontariat;
- Umożliwić wymianę pomiędzy rządami najlepszych praktyk dotyczących polityki na rzecz wolontariatu oraz zdefiniować elementy otoczenia sprzyjającego wolontariatowi, tak by mógł on w pełni rozwinąć swój potencjał we wszystkich europejskich krajach (ibid., 2011).

Należy z uznaniem przyznać, że postulaty sformułowane w 2008 roku realizowane są w 2011 roku dzięki różnorodnym działaniom (akcje, konferencje, szkolenia, spotkania etc.) wspieranym przez organizacje lokalne, krajowe i unijne, uniwersytety i ośrodki badawcze oraz przedstawiciele rządów poszczególnych krajów członkowskich UE.

Polskie przewodnictwo w Radzie Unii Europejskiej zobowiązuje także do promowania tzw. dobrych praktyk związanych z wolontariatem w Polsce oraz podnoszenia świadomości Polek i Polaków na temat wartości wolontariatu. Miejmy nadzieję, że najlepszym podsumowaniem Europejskiego Roku Wolontariatu będzie wzrost liczebności wolontariuszy uczestniczących w programach krajowych, unijnych i międzynarodowych w roku 2012 oraz zapoczątkowanie w Polsce trwałej tendencji wzrostowej zaangażowania w wolontariat szczególnie w dwóch grupach wiekowych - młodzieży oraz seniorów.

Chciałabym na koniec przytoczyć słowa bp. radomskiego, J. Chrapka, który w liście na temat wolontariatu pisze, że jest „*jedyną w swoim rodzaju formą edukacji, kształcenia i formacji dla wszystkich, którzy się z nim stykają. Co więcej, wydaje się, że w czasach obecnych trudno znaleźć inne, lepsze narzędzie edukacji obywatelskiej i w ogóle edukacji osoby do zadań, jakie stawia przed nią nowa rzeczywistość. Wolontariat ze swej natury promuje bowiem aktywny udział w życiu społecznym poprzez uczestnictwo w organizacjach i instytucjach nie nastawionych na zysk, rozwija samodzielność i kreatywność oraz zachęca osoby defaworyzowane (niepełnosprawne, młodzież pochodzącą z biednych rodzin, bezrobotną, zagrożoną patologiami) do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym*”.

(Internet 5, 2011).

Bibliografia:

Altruista w akcji – czyli wszystko, co chcesz wiedzieć o wolontariacie zagranicznym (broszura informacyjna Eurodesk Polska), Warszawa 2010

Banerjee D., *So, You Want to Join the Peace Corps... What to Know Before You Go*, Berkeley-Toronto 2000

Internet 1 (dostęp: 3.06.2011) <http://www.globalvolunteers.org>

Internet 2 (dostęp: 10.04.2011) <http://www.peacecorps.gov>

Internet 3 (dostęp: 28.05.2011) http://www.fiye.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid=2&lang=pl

Internet 4 (dostęp: 20.05.2011) http://www.cev.be/99-towards_a_european_year_of_volunteering_2011_position_paper_122-PL.html

Markowska-Manista U., *Wolontariat na kontynencie afrykańskim. Wyzwania i dylematy pracy w środowiskach kulturowo zróżnicowanych* (w:) Danielak-Chomać M., Dobrowolska B., Roguska A., *Wolontariat w teorii i praktyce*, Siedlce 2010

Międzykulturowość w projektach programu „Młodzież w działaniu” (Zeszyt tematyczny *Dialog międzykulturowy*), Warszawa 2008

Pająk E., *Działalność edukacyjna amerykańskiego Korpusu Pokoju w krajach Europy Środkowo-Wschodniej*, Warszawa 2005

Roguska A. *Wolontariat – działania na rzecz jednostki i społeczeństwa* (w:) Danielak-Chomać M., Dobrowolska B., Roguska A., *Wolontariat w teorii i praktyce*, Siedlce 2010

Program „Młodzież w działaniu” – Raport 2009, Warszawa 2010

Wolontariat międzynarodowy – pakiet szkoleniowy nr 5, seria T-Kit, Warszawa 2008

Wskakuj na Prom wolontariuszy! Projekt Wolontariatu Europejskiego (realizowany przez Fundację Integracji Społecznej PROM 1.01-31.07.2010), Wrocław 2010